

Les Trobades Científiques de la Mediterrània

Josep Miquel Vidal Hernández ^{a)}, Alfred Molina i Compte ^{b)}

^{a)} Institut Menorquí d'Estudis, Camí des Castell, 28, 07702 Maó

^{b)} Departament de Física Fonamental, Universitat de Barcelona, Carrer de Martí i Franquès, 1, 08028 Barcelona
alfred.molina@ub.edu

Les Trobades Científiques de la Mediterrània (TCM) van néixer l'any 1984 com una entitat creada per a l'organització a Menorca de cursos, congressos i seminaris. El naixement d'aquesta entitat va tenir lloc propiciada pels mateixos investigadors que l'any 1977 havien engegat el projecte de l'*Enciclopèdia de Menorca* i es va posar en marxa gràcies al suport de l'Administració autonòmica local.

Les primeres Trobades Científiques de la Mediterrània, que van tenir lloc el setembre de 1984, van acollir un congrés internacional sobre demografia històrica de la Mediterrània, seguit d'un altre dedicat a estudiar les Balears en època romana i fins als àrabs. El mateix any, Jordi Porta, aleshores president de la Secció de Física de la Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Exactes, havia comunicat la possibilitat que l'esmentada Secció de Física organitzàs també una activitat a Menorca. Aquesta idea, que feia alguns anys que es considerava, fins i tot abans de la creació de la societat de les Trobades Científiques, no s'havia pogut dur a la pràctica perquè ho havia impedit la urgència que tenien Jordi Porta i la Secció de Física per organitzar altres activitats més prioritàries.

L'oportunitat de dur a terme unes primeres jornades a Maó va aparèixer l'any 1985 de la mà del Grup de Relativitat de la Secció de Física, un dels nombrosos grups impulsats per Porta en el si de la Secció i al qual corresponia organitzar aquell any la trobada anual dels relativistes espanyols, reunions conegudes amb el nom de les seves sigles: ERE (*Encuentros Relativistas Españoles*). Jordi Porta va proposar que es fes a Menorca, cosa que va acceptar tothom.

Així, el 4 de setembre de 1985 van tenir lloc les primeres jornades de la Secció de Física a Menorca, organitzades per les Trobades Científiques de la Mediterrània com a entitat, en col·laboració amb l'Obra Cultural de Menorca, editora de l'*Enciclopèdia de Menorca*. Pocs mesos després, però, s'aprovaren els estatuts de l'Institut Menorquí d'Estudis i, com que una de les missions del nou institut era promocionar l'organització a Menorca de jornades, cursos i congressos i els seus membres eren els mateixos que havien fundat les Trobades Científiques de la Mediterrània, es va veure que no era necessari ni convenient duplicar esforços. Llavors, la segona entitat

va desaparèixer i l'Institut Menorquí d'Estudis, acabat de crear, va assumir-ne les funcions. Tanmateix, el nom es va mantenir per designar, però ara amb exclusivitat, les trobades organitzades amb la Secció de Física, la futura Societat Catalana de Física. Així, quan el setembre de 1986 es va organitzar la segona edició de les Trobades, l'entitat amfitriona ja va ser, i ha estat des d'aquell moment, l'Institut Menorquí d'Estudis i la seva Secció de Ciència i Tècnica.

Segons va escriure Antoni Roca amb motiu de la commemoració de la vintena edició de les TCM, aquestes trobades es poden caracteritzar per sis trets, els quals, encara que alguns es donen en altres activitats acadèmiques similars, tots ensems les distingeixen d'aquesta. En primer lloc, és una activitat concebuda per una persona, Jordi Porta Jué, dintre del marc d'un projecte més ampli que ell mateix estava duent a terme la dècada dels vuitanta del segle XX per promocionar la física a Catalunya, tant des del punt de vista de la investigació, com des del de l'ensenyament. En segon lloc, les trobades es van crear en el si d'una associació, la Secció de Física de la Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques (avui Societat Catalana de Física), que n'assegurava la continuïtat i, a la vegada, donava forma a la tercera característica de les TCM, és a dir, que aquestes jornades són, abans que res, un projecte dinàmic i no una estructura fixa. En efecte, i aquesta és la quarta característica distintiva que apunta Roca, els diferents grups que participen a les trobades no tenen un torn establert, no hi ha una jerarquia prefixada entre ells ni tampoc entre les matèries, sinó que l'elecció de les temàtiques que s'han de desenvolupar cada any l'elegeix la Junta Directiva de la societat segons les activitats dels grups que treballen a Catalunya i els corrents d'interès que els membres de la Junta Directiva són capaços de detectar. En cinquè lloc, la idea de la física que presideix l'elecció dels temes de les TCM és molt general; així apareixen temes que es proposen el coneixement del món físic, tant en els vessants teòrics com experimentals, però també les reflexions sobre la mateixa física com ho prova la presència de la història de la física o les qüestions relacionades amb l'ensenyament de la física, entre els temes tractats per les TCM al llarg dels anys. Finalment, en sisè lloc, la convocatòria de

les TCM és una convocatòria d'àmbit català en el sentit dels Països Catalans, però amb una vocació internacional (tant pel tema com pels seus participants), que és l'única compatible amb la ciència. Així, als organitzadors els mou la voluntat d'acollir tots els camps de recerca de la física i de les seves aplicacions amb la idea que s'exposin els treballs duts a terme per la comunitat catalana però, a la vegada, per reflectir el moviment científic internacional.

Aquesta història i alhora reflexió sobre les TCM és, d'alguna manera, com es veu des de la Secció de Ciència i Tècnica de l'Institut Menorquí d'Estudis i de la Societat Catalana de Física de l'Institut d'Estudis Catalans. En el llibre commemoratiu que es va editar amb motiu de la celebració de la vintena edició de les TCM, es va demanar a tots els responsables de cadascuna de les vint trobades dutes a terme fins aquell moment que expressessin l'opinió respecte a la seva experiència com a organitzadors d'una trobada. Les respostes van ser diverses, com diverses havien estat les circumstàncies i els plantejaments de cadascuna de les jornades, però la majoria, si no totes, tenien alguns elements en comú. Aquests elements els hem sintetitzat aquí i s'han classificat per grups afins; creiem que ens poden donar la imatge més precisa de com han vist les TCM aquells que les han viscut de més a prop, els responsables de cadascuna d'elles, i de quina ha estat, segons ells, la importància que han tingut per al desenvolupament de les seves àrees d'investigació a les nostres terres catalanes.

Segons els organitzadors, un dels principals efectes dinamitzadors de les TCM es va produir en els mateixos equips que organitzaven o participaven en les jornades. Així, alguns organitzadors reconeixen que els equips que van participar a la seva trobada ho van fer quan tot just començaven la seva tasca científica i que aquesta participació els va suposar poder potenciar les línies d'investigació existents i crear nous camins de recerca. En altres casos, els organitzadors reconeixen que les TCM no els van servir només per posar en comú els resultats de la recerca més recent dels diversos grups participants, sinó també per informar tothom de la incorporació de nous equips experimentals als laboratoris universitaris i de les seves capacitats. D'aquesta manera, les TCM van servir per enfortir els lligams entre els diferents grups experimentals i per facilitar l'ús multidisciplinari de les tècniques analítiques i de caracterització a Catalunya. Finalment, algun organitzador va observar que les TCM van servir perquè els diferents grups de treball en un mateix àmbit —que moltes vegades estan al corrent de la situació dels treballs de recerca de diferents científics, grups o laboratoris d'arreu del món però, en canvi, no coneixen amb el mateix detall el que fan altres grups al nostre país—, compensessin aquesta mancança i poguessin conèixer de primera mà aquests treballs.

Un altre dels aspectes més atractius són els convidats forans, ja siguin de la resta de l'Estat espanyol o d'altres països, però sempre escollits entre les principals figures internacionals, que permeten conèixer els avenços en cadascun dels camps científics tractats en les jornades. Així, diversos organitzadors reconeixen que els professors convidats a les seves jornades van exposar el resultat de les seves darreres investigacions, moltes vegades corresponents a treballs que aleshores encara no havien estat publicats, i fins tot, en alguns casos es donaven a conèixer resultats parcials encara sotmesos a revisions que donaven lloc a discussions interessants. D'aquesta manera, les TCM van representar per a tots els assistents una oportunitat extraordinària de conèixer i intercanviar opinions amb personalitats científiques i, com a conseqüència d'això, es van establir lligams professionals i personals que no existien prèviament i que van influir notablement en la investigació d'alguns dels grups.

També posen de manifest que les TCM procuren potenciar la participació dels investigadors joves per contribuir a la seva formació. En primer lloc, es tracta de reunir el màxim nombre d'estudiants de doctorat i doctors recents per afavorir l'establiment de coneixences i col·laboracions. En segon lloc, els joves investigadors que assisteixen a una trobada poden conèixer de primera mà l'estat del camp de la recerca en aquell moment i en el tema de la trobada i captar quins són els problemes que la comunitat científica té plantejats en aquest camp i quines són les qüestions de més interès que s'hi poden trobar. Però no només en aquest aspecte es procurava la formació dels investigadors joves, sinó que en moltes ocasions, després de la presentació de cada línia de recerca dels diferents grups dintre de l'àmbit de la trobada, s'ha fet una sessió de pòsters on els joves investigadors mostren els aspectes concrets de la recerca duta a terme en el si dels seus grups. Açò és important perquè permet als joves exposar i discutir els seus treballs davant altres investigadors de la seva edat, però també amb la presència d'experts experimentats que els poden ajudar a obrir vies a partir dels seus treballs.

Finalment, una cosa que no deixen d'assenyalar tots els participants és que l'illa de Menorca resulta un marc idoni per a la conversació distesa i l'intercanvi d'experiències entre científics; coses, aquestes, que la seva feina quotidiana, que els fa estar massa atafegats per gaudir d'aquests contactes humans, no els dona oportunitats per fer i, a la fi, són tan importants per al desenvolupament de la investigació científica com moltes altres activitats acadèmiques.

Confiam que aquests resultats i sentiments per part d'una àmplia majoria dels físics dels Països Catalans serveixi per enfortir i perllongar, almenys 25 anys més, aquesta tasca que es duu a terme amb les TCM.